

לשון הרע – חטא שהוא קשה מכולם

פרשת בהעלותך, (שיחה 4) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

יש לנו להתפלא מאד מחומרת העונש שהוטל על מרים הנביאה. "ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים, והעם לא נסע עד האסף מרים" (יב/טו). כל כלל ישראל, והם למעלה מחצי מליון איש, חוץ מבני משפחותיהם, המתינו ולא המשיכו במסעם, וידעו כולם על שם: "ואביה ירוק ירוק בפניה, הלא תכלם". והרי בושה כמעט בלתי-נסבלת.

עונש זה של צרעת בא על לשון הרע, (מצורע = מוציא שם רע, עיין ערכין טז. וזהו חטא ששקול כגלוי עריות, ע"ז ושפיכות דמים, ערכין טו.) ועליו להביא שני צפרים: "הוא עשה מעשה פטיט, אמרה תורה יביא קרבן פטיט" (ערכין טז): "מצורע חשוב כמת" (רש"י על יב/יב) ומטמא כל הבית אף בלי מגע ישיר, אלא בעצם היכנסותו לבית. הוא מטמא משכב, מושב, מרכב ואבן מסמא. הוא מתגרש מחוץ לכל ג' מחנות (רמב"ם, הל' טוצאת צרעת, סוף פ"י), "בדד ישב" ועוד מבייש את עצמו וקורא לכולם לפרוש ממנו "טמא טמא יקרא".

(רש"י הירש העמיק חקר בסמליות של פרטי טהרת מצורע.)

- "צפור דרור מייצגת אופי בלתי חברתי, שהרי איננה מקבלת מרות, דרה בבית כבשדה. ולכן, למען חזרת-בשורה של החוטא בלה"ר, יש לשחוט צפור א' ואת השניה לשלוח הפקר למקומה על פני השדה (רש"י על ויקרא יד/ח, דף רכב).
- מזים על המצורע דם ז' פעמים, למען יצא מן מחזוריות הטבע של צומח וחי (=7) וייטהר לשוב לחברת האדם (שם, דף רכג).
- מגלחים את כל שערותיו, כי הרי שער מגן על הגוף, להרחיק ממנו ההשפעות מהעולם החיצוני, לבודד את הגוף. עד שיעשה המצורע כך, לא יוכל להכנס למקדש, שהוא לב לבו של כך יהודי!).



יש לנו להשתומם על חטאה של מרים, והרי:

- א. היא לא דברה עליו רע בעצם, אלא גרעה ממנו שיא מעלתו כאדון הנביאים, טענה נגד יחידותו במה שהיה פרוש מן חיי אישות.
- ב. לכאורה מותר לבן אדם לדבר אודות קרוב משפחה, שהרי בכל זאת מזדהה אתו ומחבב אותו.
- ג. והיא דברה רק לאחיה אהרן. המידע נשאר בתוך המשפחה.
- ד. משה רבנו היה עניו שבעולם, ומוחל על עלבונו. משה אפילו נרְשָׁה להם לדבר נגדו, אם יש להם הנאה בכך.
- ה. הביטוי המקראי חריף מאד: "ויחר אף ה' בס וילך".

עלינו לחתור להבנת עומק הפשע שיש בדיבורי לשון הרע.

נכדו של בעש"ט זצ"ל ("דגל מחנה אפרים") כתב בשם סבו על פסוק "אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס" (שמות כג/א) שהשטן אמנם מקטרג ברקיע על חטאי בני אדם, אלא שהקב"ה איננו מקבל עדותו של יחיד. רק כאשר גם בן אדם כלשהו מחווה דעה רעה נגד מישהו, מצטרף בזה אל הרשע המלאכיהשטן, ואז אפשר להפעיל את העונש נגד החוטא. והיינו שאמרו חז"ל שלה"ר פוגע כחץ גם באותו איש שדברו נגדו (ערכין טו):

וזוהו המפורש במקרא "ארור מכה רעהו בסתר" (דברים כז/כד עיי"ש רש"י). כי היאך אפשר להכות מישהו בלי שידע מי הכהו? אלא פשוט שהמדבר מאחרי גבו של חברו גורם לו ישירות כאבים ונזקים, מבלי שהוא ידע מאין הם באו לו. והקלקול הוא חמור ביותר, כי לפי קלות פעילות לשונו של אדם הוא יוכל ביום אחד להכות בעשרות אנשים, להמס אותם ולצערם בלי שום מעצור ומונע.

לכן כתב "חפץ חיים" (הלי רכילות פ"א ו') שאפילו מאיימים על האדם שיפסיד את כל פרנסתו, וכן יפטרנהו מן מלאכתו, עדיין עליו לעמוד איתן במשמרת התורה, ויקיים "ואהבת את ה'... בכל מאדך" ולא יחטא. זאת ועוד, גם כאשר המדבר מוצא שהוא עצמו חשוד בדבר רע, ואין לו עצה לנקות את עצמו מן החשד אא"כ יגלה את זהותו של האשם בדבר, אסור לו לדבר לה"ר (ב"ב קסד: עיי"ש המעשה). ואם מרים כוונה לתקן "טעות" אצל משה רבנו, היא היתה צריכה לפנות ישירות אליו, ולא לאהרן. וכמו בחטאו של יוסף שהביא דבה רעה לאביו, היה עליו לדבר ישירות עם אביו.



נבוא נא כעת ל"ענינא דיומא". לצערנו המחפיר, אנו נמצאים בתקופה שמתקפים רבנים בכל עת-מצוא. העתונות החילונית, וכלי תקשורת אלקטרוניים, אינם מפסידים שום הזדמנות כדי ללכלך ולהשמיץ מי שרק אפשר לדבר עליו לה"ר. (אפשר להסביר תופעה זו עיי פסחים מט: "גדולה שנאה ששונאין ע"ה לת"ח מן שנאה ששונאים אוה"ע את ישראל". וכן אפשר להבין התופעה של "עתונות צהובה" עיי הפתגם העממי "ההגנה הטובה ביותר היא התקפה". בעלי המתירנות המושחתת הפושה כנגדערע, מתגוננים על עצמם עיי שמוצאים פגמים ומטילים דופי בחברת "בני תורה"). השאלה הנשאלת היא, האם מותר לנו לתת אימון במה שאנו שומעים בתקשורת החילונית על הכפשת רבנים?

בסוף ספר "חפץ חיים" מביא משו"ת מהרי"ק (נפטר שנת ר"מ) סי' קפז, שאירע במקום אחד שביזו בני העיר ת"ח אחד בגלל האשמה שהאשימה אותו אשה אחת. בחריפות ובבהירות-מחשבה הוא מבאר שכל עוד לא נתברר הדבר בבית דין, אסור לנו אפילו לחשוש לדבריה לביישו ולהרחיקו (עיי"ש אריכות). והרי ידוע: "המבזה ת"ח, אין לו חלק לעוה"ב" (סנהדרין צט: ו"חפץ חיים" (כלל ח' קטע ד') מבאר שגם בדורנו זה עם כל צמצום חכמתנו, יש עדיין דין "תלמיד חכם". ומפורש ביבמות (דף כה). שאפילו יש בעיר "קלא דלא פסיק" ("שמועה" בלתי פוסקת), אם יש אפשרות שזה הופץ עיי אויבי אותו ת"ח שבעיר, אין לנו לתת שום אימון לקול זה (וכ"כ "חפץ חיים" כלל ז בבאר מים חיים ס"ק י). מהרי"ק שם כותב שהסיבה ל"קול" הרע הזה היא האשה הזאת, השונאת הת"ח. ובימינו ישנם נוסף לכך קבוצות לחץ, שונאים נוספים המתנכלים לכל ענין דתי. (ואפילו אם יודה אותו ת"ח באשמה, יתכן מאד שעשה כן תחת איום והפחדה שאם לא יודה יטילו עליו עונש קשה יותר, ועל כן אין לתת אימון בהודאתו. כמבואר בשו"ע אהע"ז קטו סעיף ו' בדין הנותן אמתלא לדבריו אחרי ההודאה – עיין רמ"א "אם חזרה בה")

לכן, "דבר בעתו מה טוב". נכון הדבר שנצל את פרשתנו המדברת על חומרת לשון הרע, לקראת התחזקות בקיום מצוה זו גם כאשר אנו נתונים תחת השפעה שלילית של התקפות ארסיות נגד כמה רבנים בזמננו. כביטויים של חז"ל: "לא מפיה אנו חיים". ישנה מצוה דאורייתא של "בצדק תשפוט עמיתך". המקבל לשון הרע ולא מטה לכף זכות, ענוש ייענש. לשון הרמב"ם ברורה: "אבל אם היה אדם ידוע שהוא צדיק ומפורסם במעשה הטוב, וראית לו מעשה שכל צדדיו מורים שהוא מעשה רע, ואי אפשר להכריע בו שהוא מעשה טוב אלא בדוחק גדול ובאפשרות רחוקה. הרי חובה לפרשו שהוא טוב, כיון שיש שם צד אפשרות שהוא טוב, ואסור לחושדו. ועל זה אומרים: החושד בכשרים, לוקה בגופו..." (רמב"ם, "פירוש המשניות" לאבות א', משנה ו').

חבל מאד שעבירה כל כך חמורה ונוראה, נחשבת כה קלילה ומעוטת־ערך בעינינו. התעמולה של עתונות־צהובה המתפרנסת מן רצח־אופי, היא שקלקלה את רמתנו התורנית. הבה ונחזור בתשובה ראויה. נלמד נא מעונשה של מרים, כמצווה עלינו בתורה לזכור יום־יום "זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים" (דברים כד/ט) ופירש"י שם בשם ספרי: "אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע. זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים". ומבואר ב"חפץ חיים" (שער הזכירה, פ"ח) שהיום ישנם מחלות קשות וממאירות אחרות כמו אסכרה (=דיפתריה) במקום צרעת, ומביא לעולם חרב ומלחמות. ומציין (סוף פרק ו' שם) לתיקוני זוהר (מהד' עם פי' הגר"א, דף 26) שנענש בעניות, במקום צרעת. במיוחד כמה חמור עונשו של המדבר לה"ר על ת"ח: "כל המבזה ת"ח, אין לו רפואה למכתו" (שבת קיט:), כלומר הוא חשוף־מַרְפָּא לחלוטין, ה' יצילנו. ומדה טובה מרובה ממדת הפורענות – מי שהופך בזכותם ומסרב להאמין לשון הרע, כל עוד לא הוכח בבית־דין על פי תורה, מה רב שכרו.

מבואר במדרש: (ויק"ר כו),

אפילו בדור שיש גדולי תורה, אם נכשלים בדלטוריא זה על זה, שכינה מסתלקת ונופלים בקרב. ולהיפך – אם נזהרים מן חטא זה, אנו זוכים להשכנת שכינה בינינו וננצח במלחמותינו.